

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการจัดการแบบมีส่วนร่วมในวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตน้ำดื่ม มีวัตถุประสงค์เพื่อหาปัจจัยที่ก่อให้เกิดความสำเร็จในการจัดการวิสาหกิจชุมชนแบบมีส่วนร่วมและศึกษารูปแบบการจัดการแบบมีส่วนร่วมของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตน้ำดื่ม ซึ่งได้ข้อสรุป ดังนี้

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

จากการเก็บข้อมูลโดยวิธีการสอบถามความคิดเห็นของคณะกรรมการบริหารและสมาชิกผู้ถือหุ้นของทั้ง 4 หมู่บ้าน จำนวน 318 คน มีผู้ตอบแบบสอบถามเป็นเพศหญิงและเพศชายในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน (ร้อยละ 54.72 และ 45.28 ตามลำดับ) ส่วนใหญ่มีอายุตั้งแต่ 45 ปีขึ้นไป จำนวน 195 คน คิดเป็นร้อยละ 61.32 มีสถานภาพสมรส จำนวน 189 คน คิดเป็นร้อยละ 59.43 มีระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน 249 คน คิดเป็นร้อยละ 78.30 ประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป จำนวน 92 คน คิดเป็นร้อยละ 28.93 และมีรายได้ไม่น้อยกว่า 10,000 บาท จำนวน 129 คน คิดเป็นร้อยละ 40.57 มีระยะเวลาการอยู่ในชุมชนโดยเฉลี่ย 34.76 ปี และมีระยะเวลาการสมาชิกโดยเฉลี่ย 3.43 ปี

ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตน้ำดื่ม

ในส่วนความคิดเห็นของคณะกรรมการบริหารและสมาชิกผู้ถือหุ้นของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่ประสบความสำเร็จ (กลุ่มที่ 1) พบว่า ในภาพรวมเห็นด้วยปานกลางกับการจัดการของวิสาหกิจชุมชน (ค่าเฉลี่ย 3.46) เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า ส่วนใหญ่เห็นด้วยมากในด้านภาวะผู้นำ และด้านการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร (ค่าเฉลี่ย 3.59 และ 3.57 ตามลำดับ) และเห็นด้วยปานกลางในด้านแรงจูงใจ (ค่าเฉลี่ย 3.22)

ในส่วนความคิดเห็นของคณะกรรมการบริหารและสมาชิกผู้ถือหุ้นของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่ไม่ประสบความสำเร็จ (กลุ่มที่ 2) พบว่า ในภาพรวมเห็นด้วยปานกลางกับการจัดการของวิสาหกิจชุมชน (ค่าเฉลี่ย 3.27) เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า ส่วนใหญ่เห็นด้วยปานกลางในทุก

ด้าน โดยเห็นด้วยสูงสุดในด้านการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร (ค่าเฉลี่ย 3.48) รองลงมาคือ ด้านภาวะผู้นำและ ด้านแรงจูงใจ(ค่าเฉลี่ย 3.47 และ 2.86 ตามลำดับ)

เมื่อนำค่าเฉลี่ยความคิดเห็นของทั้งสองกลุ่ม มาทดสอบความแตกต่างโดยใช้สถิติ t-test พบว่า ทั้งสองกลุ่มมีความคิดเห็นต่อการจัดการวิสาหกิจชุมชนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ 0.05 แสดงให้เห็นว่า ทักษะคิดในการจัดการวิสาหกิจชุมชนมีผลต่อความสำเร็จของวิสาหกิจชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของจักรพันธ์ กิตตินรรัตน์และจุฑาทิพย์ พหลภาคย์ (2557) ที่ระบุว่าปัจจัย ด้านจิตวิทยา เช่น ทักษะคิด ความรู้และความเข้าใจในหลักการ มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของ สมาชิก

ผลการทดสอบสมมติฐาน

จากการตั้งสมมติฐานการวิจัย จำนวน 7 ข้อ ได้ผลการทดสอบสมมติฐาน ดังนี้

ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการจัดการแบบมีส่วนร่วมในวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิต น้ำดื่ม ได้แก่ ปัจจัยด้านลักษณะส่วนบุคคล (เพศ) ปัจจัยด้านลักษณะทางเศรษฐกิจ (อาชีพและ รายได้) ปัจจัยด้านลักษณะทางสังคม (ระยะเวลาการอยู่ในชุมชนและระยะเวลาการเป็นสมาชิก) ปัจจัยด้านแรงจูงใจ ปัจจัยด้านภาวะผู้นำ

ส่วนปัจจัยด้านลักษณะส่วนบุคคล (อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา) และปัจจัยด้านการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ไม่ส่งผลต่อความสำเร็จของการจัดการแบบมีส่วนร่วมในวิสาหกิจชุมชนกลุ่ม ผลิตน้ำดื่ม

ผลการสัมภาษณ์ข้อมูล

ด้านการผลิต

การดำเนินงานของกลุ่มที่ประสบความสำเร็จ และกลุ่มที่ไม่ประสบความสำเร็จมี กระบวนการจัดการด้านการผลิตที่ไม่แตกต่างกัน คือ ในการผลิตน้ำดื่มจะใช้น้ำประปาหรือน้ำบาดาลภายในหมู่บ้านแล้วนำไปผ่านกระบวนการกรอง มีการส่งน้ำที่ได้ไปตรวจคุณภาพของน้ำ เพื่อเพิ่มความมั่นใจให้แก่กลุ่มผู้บริโภคที่สนับสนุนการดื่มน้ำของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน สำหรับขวดบรรจุภัณฑ์จะสั่งซื้อจากร้านค้าในจังหวัดใกล้เคียง ทางกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีความพร้อมในเรื่องของอุปกรณ์และเครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินการผลิตและได้ขอความร่วมมือจากคนในหมู่บ้าน ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการเป็นผู้ปฏิบัติงาน ทั้งในเรื่องการผลิตและการจัดส่ง แต่ก็ยังพบปัญหาในเรื่องขาดแคลนแรงงาน

ด้านการตลาด

การดำเนินงานของกลุ่มที่ประสบความสำเร็จและกลุ่มที่ไม่ประสบความสำเร็จมี กระบวนการจัดการด้านการตลาดที่ไม่แตกต่างกัน คือ มีการกำหนดกลุ่มเป้าหมายหรือกลุ่มลูกค้า

เป็นคนในพื้นที่ การจัดจำหน่ายใช้วิธีการจัดส่งน้ำดื่มถึงบ้านช่องทางเดียว และให้ความสำคัญในเรื่องของการตั้งราคาที่ต้องสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการก่อตั้งวิสาหกิจชุมชน เนื่องจากต้องการให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมโดยการบริโภคน้ำดื่มของทางกลุ่มวิสาหกิจชุมชนและให้เงินยังคงหมุนเวียนภายในชุมชน มีการส่งเสริมการตลาดโดยการมอบสิทธิพิเศษให้กับสมาชิก เพื่อเป็นการรักษาสมาชิกเดิมไว้มากกว่ามุ่งเน้นหาสมาชิกใหม่ การดำเนินงานไม่มีการสำรวจหรือติดตามความพึงพอใจของลูกค้า แต่หากมีปัญหาลูกค้าจะเป็นผู้มาร้องเรียนกับคณะกรรมการเอง

ด้านการเงินและบัญชี

การดำเนินงานของกลุ่มที่ประสบความสำเร็จและกลุ่มที่ไม่ประสบความสำเร็จในการก่อตั้งครั้งแรกใช้เงินตามโครงการพัฒนาศักยภาพของหมู่บ้านและชุมชน (SML) และการระดมทุนจากสมาชิกมีการจัดทำบัญชีรายรับรายจ่ายโดยให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจสอบผลการดำเนินงาน ในกลุ่มที่ประสบความสำเร็จในการก่อตั้งวิสาหกิจชุมชนจะมีการเปิดเผยข้อมูลทางการเงินให้แก่สมาชิกได้รับทราบผ่านทางที่ประชุมหรือการติดข้อมูลไว้ที่บอร์ดประจำหมู่บ้าน และมีการจูงใจให้คนในชุมชนเข้าร่วมเป็นสมาชิกโดยมีการจ่ายเงินปันผลกำไรให้แก่สมาชิกในทุกสิ้นปี ในกลุ่มที่ไม่ประสบความสำเร็จในการก่อตั้งวิสาหกิจชุมชนบางแห่งที่พบปัญหาในเรื่องการจ่ายเงินปันผลกำไรให้แก่สมาชิกและไม่มีการเปิดเผยข้อมูลทางการเงินแก่สมาชิก

ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน

การดำเนินงานของกลุ่มที่ประสบความสำเร็จและกลุ่มที่ไม่ประสบความสำเร็จมีวัตถุประสงค์ในการก่อตั้งเป็นไปในทิศทางเดียวกัน คือ เพื่อให้คนในหมู่บ้านได้บริโภคน้ำที่สะอาดราคาถูกและช่วยประหยัดค่าใช้จ่าย มีการจัดตั้งคณะกรรมการบริหารกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเพื่อให้เข้ามาดูแลและจัดการการดำเนินงานด้านต่างๆ ของกลุ่ม ตำแหน่งประธานคณะกรรมการมีบทบาทสำคัญที่จะทำให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม ในกลุ่มที่ประสบความสำเร็จ ประธานคณะกรรมการจะได้รับการยอมรับนับถือจากคนในชุมชน มากกว่ากลุ่มที่ไม่ประสบความสำเร็จ มีการสร้างแรงศรัทธาให้แก่สมาชิก จากภาวะผู้นำของตัวประธานคณะกรรมการ เองและการแสดงความสามารถให้สมาชิกได้รับรู้ได้ มีการเปิดกว้างให้สมาชิกได้แสดงความคิดเห็นและสอบถามเกี่ยวกับการดำเนินงานของคณะกรรมการได้ ในส่วนผู้ปฏิบัติงาน ส่วนใหญ่จะให้คนในชุมชนเป็นผู้ดำเนินการเองมากกว่าการให้คนนอกพื้นที่เข้ามาทำ มีการสอนงาน อบรมและพัฒนาผู้ปฏิบัติงานอยู่เสมอ

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการจัดการแบบมีส่วนร่วมในวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตน้ำดื่ม สามารถอภิปรายผลได้ว่า การที่วิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตน้ำดื่มจะประสบความสำเร็จในการจัดการแบบมีส่วนร่วมได้นั้น จำเป็นต้องให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นการมีส่วนร่วมทางด้านการคิด การตัดสินใจ การลงมือปฏิบัติ รวมไปถึงการตรวจสอบการดำเนินงาน ซึ่งเมื่อดูตามบริบทของชุมชน พบว่า กลุ่มคนที่อาศัยในชุมชนมาอย่างยาวนาน กลุ่มคนที่มีรายได้สูง (มากกว่า 20,000 บาทต่อเดือน) และกลุ่มคนที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม กลุ่มคนเหล่านี้ส่งผลต่อความสำเร็จของการจัดการแบบมีส่วนร่วมเพิ่มสูงขึ้น เนื่องจาก ผู้ที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมมีการประกอบอาชีพภายในพื้นที่ที่ระแวกเดียวกับที่อยู่อาศัยและใช้เวลาส่วนใหญ่อยู่ร่วมกับชุมชน จึงสามารถเข้ามามีส่วนร่วมได้ง่าย สำหรับผู้ที่มีรายได้สูงและมีอาชีพที่มั่นคง มักจะเสียสละเวลาเข้ามามีส่วนร่วมกับคนในชุมชนหรือให้การสนับสนุนการดำเนินการของวิสาหกิจมากกว่าผู้ที่มีรายได้น้อย ดังนั้น คนในชุมชนถือเป็นกำลังสำคัญที่จะขับเคลื่อนวิสาหกิจชุมชนให้ดำเนินการต่อไปได้ ไม่ว่าจะเป็นในส่วนผู้ปฏิบัติงานที่ใช้แรงงานจากคนในชุมชนเป็นหลัก ทั้งในด้านกระบวนการผลิตน้ำดื่ม การส่งมอบน้ำดื่มหรือการทำความสะอาดขวดบรรจุภัณฑ์ ซึ่งพบว่า แรงงานเพศชายมีส่วนสำคัญที่ทำให้เกิดความสำเร็จของการจัดการแบบมีส่วนร่วมสูงกว่าเพศหญิง เนื่องจาก แรงงานส่วนใหญ่เป็นเพศชาย เพราะลักษณะงานมีความจำเป็นต้องอาศัยกำลังของเพศชายเป็นหลัก สอดคล้องกับที่ โคเฮนและอัฟฮอฟฟ์ (Cohen & Uphoff, อ้างถึงใน จำเนียร โกมลวานิช, 2553) กล่าวว่า เพศ เป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดการมีส่วนร่วม ทางกลุ่มวิสาหกิจมีการจัดแบ่งโครงสร้างการบริหารเช่นเดียวกับงานวิจัยของชนพริตพิงส์พิทยา (2551) อันประกอบไปด้วย ประธาน รองประธาน เลขานุการ เหรัญญิกและคณะกรรมการผู้ที่จะดำรงตำแหน่งประธานคณะกรรมการ จะมีการคัดเลือกโดยพิจารณาจากความรู้ ความสามารถ ภาวะผู้นำ วิสัยทัศน์ในการดำเนินงานหรืออาจพิจารณาจากการดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งตำแหน่งประธานคณะกรรมการนี้ ถือว่ามีบทบาทสำคัญที่จะทำให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม เนื่องจาก หากประธานฯ เป็นคนที่ได้รับการยอมรับจากคนในชุมชน การสั่งการหรือการตัดสินใจในการดำเนินงานต่างๆ ก็จะได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีจากคนในชุมชน สอดคล้องกับแนวคิดของฌองส์ เพ็ชรประเสริฐ (2542, อ้างถึงใน ดวงสมร พงษ์พิบูล, 2554) และงานวิจัยของ อันนา อ่อนมาก (2553) สุกัญญา ดวงอุปมา (2557) นเรศ เชื้อสุวรรณและคณะ (2551) วันดี บุญเสนาะ (2551) และพลสวัสดิ์ นาทองคำ (2556) ให้ความสำคัญกับผู้นำและถือว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม โดยประธานคณะกรรมการ จะมีการสร้างแรงศรัทธาให้แก่สมาชิก อันเกิดจากภาวะผู้นำของตัวประธานคณะกรรมการเอง และจากการแสดงความสามารถให้สมาชิกได้รับรู้ได้ มีการเปิดกว้างให้สมาชิกได้แสดงความคิดเห็นและสอบถามเกี่ยวกับการ

ดำเนินงานของคณะกรรมการ ทำให้ทางคณะกรรมการได้รับข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ นำไปสู่การพัฒนาวิสาหกิจให้ดียิ่งขึ้นซึ่งสอดคล้องกับองค์ประกอบของการบริหารแบบมีส่วนร่วมในงานวิจัยของกัญญ์ณัฐ ธาริบุญ (2558) นอกจากนี้ ทางกลุ่มวิสาหกิจชุมชนได้มีนโยบายในเรื่องการตั้งราคา โดยคำนึงถึงวัตถุประสงค์หลักในการก่อตั้งวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตน้ำดื่ม คือ เพื่อให้คนในหมู่บ้านได้บริโภคน้ำที่สะอาด ราคาถูก และช่วยประหยัดค่าใช้จ่าย สอดคล้องกับงานวิจัยของสุพรรณิ ขอดเผือ (2551) และสุกัญญา ดวงอุปมา (2557) ซึ่งถือเป็นเป้าหมายในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนระดับขั้นพื้นฐานตามที่กัญญณน อินทวง และคณะ (2554 : 12) แบ่งประเภทของวิสาหกิจเอาไว้ จึงทำให้การตั้งราคาน้ำดื่มของทางกลุ่มวิสาหกิจชุมชน อาจจะตั้งราคาให้เท่ากับน้ำดื่มของหมู่บ้านใกล้เคียง แต่ต้องราคาต่ำกว่าน้ำดื่มของเอกชน เนื่องจากต้องการให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมโดยการบริโภคน้ำดื่มของทางกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ในแต่ละแห่งมีการส่งเสริมการตลาดที่คล้ายคลึงกัน จะไม่ใช้วิธีการลดราคา เนื่องจากสินค้ามีราคาถูกอยู่แล้ว แต่ใช้วิธีการมอบสิทธิพิเศษให้กับสมาชิกเพื่อเป็นการรักษาสมาชิกเดิมไว้ นอกจากนี้ ยังเพิ่มความมั่นใจให้แก่กลุ่มผู้บริโภคที่สนับสนุนการดื่มน้ำของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน โดยจะมีการตรวจสอบคุณภาพของน้ำเป็นประจำทุกปี มีการแสดงความโปร่งใสในการดำเนินงานโดยจัดทำบัญชีรายรับรายจ่าย และให้สมาชิกสามารถตรวจสอบผลการดำเนินงานของทางกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ได้และมีการจูงใจให้คนในชุมชนเข้ามาร่วมเป็นสมาชิกโดยการจ่ายเงินปันผลกำไรให้แก่สมาชิกในทุกสิ้นปี แต่ไม่มีการปล่อยให้ผู้ยืม สอดคล้องกับงานวิจัยของนพ กบคำ (2550) ซึ่งหากมีแรงจูงใจที่สูงจะส่งผลทำให้ค่าความสำเร็จของการจัดการแบบมีส่วนร่วมเพิ่มขึ้น แต่หากเกิดปัญหาเรื่องของการจ่ายเงินปันผล จะทำให้ค่าความสำเร็จของการจัดการแบบมีส่วนร่วมลดลงเมื่อระยะเวลาการเป็นสมาชิกเพิ่มขึ้น

จากการอภิปรายในข้างต้น สามารถสรุปรูปแบบความสำเร็จของการจัดการแบบมีส่วนร่วมในวิสาหกิจชุมชนเป็นภาพที่ 5.1 ได้ดังนี้

ภาพที่ 5.1 รูปแบบความสำเร็จของการจัดการแบบมีส่วนร่วมในวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตน้ำดื่ม

จากภาพที่ 5.1 แสดงให้เห็นว่า การที่วิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตน้ำดื่มจะประสบความสำเร็จในการจัดการแบบมีส่วนร่วมได้นั้น จำเป็นต้องให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการโดยผู้นำต้องได้รับการยอมรับจากคนในชุมชนและมีนโยบายในการบริหารจัดการทางด้านผลักดันที่ต้องเน้นราคาถูกและมีการตรวจสอบคุณภาพ ด้านสิทธิประโยชน์ของสมาชิก โดยให้สมาชิกสามารถตรวจสอบการดำเนินงานได้ มีสิทธิพิเศษ และมีสิทธิออกความคิดเห็นและด้านแรงงานที่ให้ความสำคัญกับแรงงานเพศชายเป็นหลักในส่วนของสมาชิก ต้องเป็นคนในชุมชนที่อยู่ในชุมชนมานานมีรายได้สูง

ประกอบอาชีพเกษตรกรรม และต้องได้รับผลตอบแทนที่พอใจจากนโยบายของทางกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีการทดสอบปัจจัยด้านทัศนคติที่มีต่อการจัดการวิสาหกิจชุมชน อันจะส่งผลให้เกิดความสำเร็จของวิสาหกิจชุมชน เนื่องจากในผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า มีความแตกต่างของทัศนคติของกลุ่มที่ประสบความสำเร็จและกลุ่มที่ไม่ประสบความสำเร็จ
2. กลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่ยังมีการดำเนินการ ควรมีการจัดการโดยการเพิ่มแรงจูงใจหรือผลตอบแทนให้แก่สมาชิก ไม่ว่าจะเป็นการเพิ่มเงินปันผลหรือการเพิ่มสวัสดิการอื่นๆ เข้ามา เนื่องจากสมาชิกยังเห็นด้วยกับการจัดการในระดับปานกลางหรือหากไม่สามารถทำการปรับเปลี่ยนได้ ก็ควรมีการชี้แจง ทำความเข้าใจกับสมาชิก ถึงวัตถุประสงค์หลักในการก่อตั้ง ที่ไม่ได้มุ่งเน้นหากำไร เพื่อให้สมาชิกเข้าใจในการจัดการในค่านี้นี้เพิ่มมากขึ้น อันจะนำไปสู่การมีส่วนร่วมที่เพิ่มสูงขึ้น
3. ควรมีการผลักดันคนรุ่นใหม่ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน เนื่องจาก กลุ่มคนที่ดำเนินการในปัจจุบันส่วนใหญ่อยู่ในช่วงอายุ 45-54 ปี และเริ่มมีปัญหา ด้านสุขภาพ ทำให้เกิดปัญหาการขาดแคลนแรงงาน